

30. juuni 2026

EIK suurkoja lahend nr 17982/21, 43852/21 ja 44600/21 – suitsetamiskeeld vanglas

Vainik jt vs. Eesti

Asjaolud

Eesti vanglates jõustus 1. oktoobril 2017 täielik suitsetamise keeld. Kaebajad olid pikaajalised suitsetajad ja viibisid sel ajal vanglas. Eesti kohtud jätsid nende kaebused suitsetamise keelu peale rahuldamata. Riigikohus leidis, et suitsetamiskeeld on põhiseadusega kooskõlas.

EIK-sse pöördudes leidsid kaebajad, et suitsetamise keeld kas eraldiseisvalt või koos suitsetamisest loobumisega kaasnevate võõrutusnähtudega ja nende leevendamiseks ravi puudumisega kujutab endast piinamist ja ebainimlikku kohtlemist või tarbetut sekkumist nende eraellu.

EIK-sse pöördudes tuginesid nad artiklile 3 ja 8. Nad leidsid, et suitsetamise keeld kas eraldiseisvalt või koos suitsetamisest loobumisega kaasnevate võõrutusnähtudega (sealhulgas kaalutõusu, uneprobleemide, depressiooni ja ärevuse) ja nende leevendamiseks ravi puudumisega kujutab endast piinamist ja ebainimlikku kohtlemist või tarbetut sekkumist nende eraellu.

EIK tuvastas 4. novembril 2025 oma lahendis artikkel 8 rikkumise (häältega 4:3). Eesti taotles asja uut läbivaatamist EIK suurkojas

EIK suurkoja seisukohad

Hr Vainiku puhul märkis kohus, et tema suri 28. märtsil 2026. Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt kustutatakse kaebus kohtuasjade nimekirjast juhul, kui kaebaja menetluse ajal sureb ning ükski pärija või lähisugulane ei avalda soovi menetlust tema nimel jätkata. Käesolevas asjas oli kohus astunud mitu sammu, et juhtida võimalikku pärijate või lähedaste tähelepanu menetluse arengutele. Koja otsuse tegemine, valitsuse taotlus asi suurkojale üle anda ning selle taotluse rahuldamine avalikustati pressiteadete kaudu. Lisaks saadeti hr Vainikule kiri, milles teda teavitati asja suurkojale üleandmisest, ning selle kättesaamine kinnitati. Sellest hoolimata ei pöördunud kohtu poole keegi, kes oleks soovinud kaebust tema nimel jätkata. Seetõttu leidis suurkoda, et hr Vainikut puudutava avalduse edasine läbivaatamine ei ole enam põhjendatud.

Hr Šmeljovi ja hr Tsajuni puhul märkis kohus, et neil puudus menetluses nõuetekohane õiguslik esindaja. Samuti ei olnud nad kohtule teatanud oma aadressi muutumisest ega asjaolust, et nad olid vanglast vabastatud, kuigi neil lasus selline kohustus. Lisaks ei olnud nad kohtuga vahetult ühendust võtnud. Nende asjaolude põhjal leidis suurkoda, et mõlemad kaebajad ei soovi tõenäoliselt enam oma avalduste menetlemist jätkata konventsiooni artikli 37 lõike 1 punkti a tähenduses.

Seejärel hindas kohus, kas inimõiguste austamise huvides esineb siiski erakorralisi asjaolusid, mis nõuaksid kaebuste sisulist läbivaatamist. Selle küsimuse lahendamisel arvestas kohus muu hulgas, kas asi tõstatab olulisi inimõigusküsimusi, võimaldab täpsustada või arendada konventsioonist tulenevaid kaitsestandardeid või omab mõju laiemalt kui üksnes konkreetsete avaldajate olukorrale.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd ja Eestiga seotud lahendid.

Suurkoda märkis, et hr Tsajun ja hr Šmeljov ei viibinud enam kinnipidamisasutuses ning seetõttu ei mõjutanud Eesti vanglates kehtiv täielik suitsetamiskeeld neid enam vahetult. Kohus täheldas samuti, et selle küsimusega seoses ei olnud Eesti vastu esitatud muid samalaadseid avaldusi. Seega ei olnud alust järeldada, et vangide hulgas eksisteeriks jätkuv ja laiem konventsioonil põhinev vastuseis kõnealusele meetmele, mis õigustaks menetluse jätkamist.

Samuti ei olnud üheski teises Euroopa Nõukogu liikmesriigis esitatud sarnast kaebust. Seetõttu puudus alus pidada käesolevat asja kogu Euroopa Nõukogu piirkonnas üldist tähtsust omavaks küsimuseks, mis nõuaks suurkoja lõplikku seisukohavõttu inimõiguste austamise tagamiseks. Kohus ei näinud selles asjas sellist laiemat või põhimõttelist tähendust, mis oleks õigustanud avalduste menetlemise jätkamist vaatamata avaldajate passiivsusele.

Lisaks rõhutas suurkoda, et suitsetamiskeelu põhiseaduspärasust oli põhjalikult kontrollinud Riigikohus. Riigikohus analüüsis keelu õiguslikku alust, selle eesmärkide legitiimsust ning meetme proportsionaalsust, eeskätt põhiseaduse § 19 lõike 1 valguses, mis tagab õiguse vabale eneseteostusele. Riigikohus põhjendas üksikasjalikult, miks ta leidis, et keeld ei ole põhiseadusega vastuolus.

Kõiki eeltoodud asjaolusid arvesse võttes jõudis suurkoda järeldusele, et puuduvad inimõiguste austamisega seotud erilised asjaolud, mis nõuaksid kohtuasja edasist läbivaatamist.

Suurkoda selgitas, et varasem koja otsus käesolevas asjas ei jõustunud selles osas, mis puudutas asja sisulist lahendamist, ning on seetõttu õiguslikult kehtetu. Lõpliku otsuse tegi nüüd suurkoda ning see otsus on konventsiooni artiklite 43 lõike 3 ja 44 lõike 1 alusel lõplik - seetõttu tuleb kustutada avaldused nr 17982/21, 43852/21 ja 44600/21, mis koos moodustasid käesoleva kohtuasja, kohtu kohtuasjade nimekirjast.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

2. juuli 2026

Lahend nr 1298/19 – õigus eraelu austamisele ja diskrimineerimiskeeld

A.P. ja R.P. vs. Poola

Asjaolud

Esimene kaebaja on Poola kodanik, kes elab koos samuti Poola kodanikust E.K.-ga samasoolises suhtes Ühendkuningriigis. 2014. aastal sünnitas esimene kaebaja Londoni haiglas poja (teise kaebaja). Sünnitunnistusel märgiti esimese kaebaja teise kaebaja emaks ja E.K. tema vanemaks. Kui esimene kaebaja püüdis lapsele Londoni Poola konsulaadis Poola passi taotleda, teavitati teda, et tema taotlust ei saa läbi vaadata, kuna lapsel puudub Poola sünnitunnistus. Seejärel pöördusid kaebajad Myszkówi perekonnaseisuameti poole, et registreerida lapse sünnitunnistuse andmed Poolas. Nende taotlus lükati tagasi põhjendusel, et Poola õigussüsteem ei tunnista samasoolisi vanemaid ning seetõttu ei ole võimalik ümber kirjutada ja registreerida sünnitunnistust, millele on lapse vanematena märgitud kaks naist. Kõik nende esitatud kaebused jäid rahuldamata.

Tuginedes artiklile 8 ja 14 kaebavad nad EIK-s selle üle, et neil ei olnud võimalik sünnitunnistust Poolas registreerida, ning väidavad, et neid on diskrimineerivalts koheldud.

EIK seisukohad

Artikkel 8

(1) Kohaldatavus

Registreeritud kooselus elava kahe naise ning lapse vaheline suhe, kelle üks neist oli sünnitanud ja keda nad koos partneriga ühiselt kasvasid, kujutas endast konventsiooni tähenduses „perekonnelu“. EIK eristas käesolevat asja kohtuasjast S.-H. vs. Poola, kuna kõnealune menetlus ei puudutanud teise Kaebaja kodakondsuse tuvastamist ega olnud seotud asendusemaduse kokkulepetega - polnud vaidlust selle üle, et teine kaebaja oli omandanud Poola kodakondsuse sünniga seaduse alusel ja seetõttu oli tal õigus saada Poola ametivõimudelt isikut tõendavaid dokumente. Menetlus oli keskendunud tema välisriigi sünnitunnistuse ümberkirjutamisele (transkriptsioonile). Lisaks põhinesid põhjendused, millele ametivõimud tuginesid kohtuasjas S.-H. vs. Poola, et õigustada keeldumist Poola kodakondsuse omandamise tuvastamisest, valdavalt asendusemadusega seotud kaalutlustel, mitte vanemate valitud peremudeli hindamisel. Seevastu käesolevas asjas põhines siseriiklike ametivõimude keeldumine sõnaselgelt vanemate seksuaalse sättumusega seotud kaalutlustel. Eelkõige olid ametivõimud tuginenud avaliku korra kaalutlustele ja traditsioonilise peremudeli – mida määratleti mehe ja naise vahelise liiduna – kaitsmisele. Nad olid korduvalt kinnitanud, et sünnitunnistust, millele on lapse vanematena märgitud kaks naist, on võimatu ümber kirjutada, kuna see oleks vastuolus Poola õiguskorra põhieeglitega. Hoolimata asjaolust, et teine kaebaja oli omandanud Poola kodakondsuse sünniga, takistas tema sünnitunnistuse registreerimisest keeldumine tal Poola isikut tõendavate dokumentide, Poola passi või isikukoodi, saamist. Ainult tänu sellele, et perel õnnestus hiljem tõendada lapse Briti kodakondsust, ei jäänud ta faktiliselt kodakondsuseta. Arvestades, et siseriiklike ametivõimude põhjendused olid nii tihedalt seotud vanemate seksuaalse sättumuse ja nende valitud peremudeliga, ning võttes arvesse vaidlustatud meetme tagajärgi, oli kaebajate taotluse rahuldamata jätmine sedavõrd olemuslikult seotud nende era- ja perekonneluga, et artikkel 8 on kohaldatav mõlema lähenemisviisi koostoimes.

Järeldus: Artikkel 8 on kohaldatav.

(2) Sisuline hindamine

(a) Kas kohtuasi puudutab negatiivseid või positiivseid kohustusi?

Kuigi käesolev asi ei puudutanud asendusemaduse teel sündinud lapse sünnitunnistuse registreerimist ega lapsendamise tunnustamist, pidas EIK – arvestades selle mõnevõrra sarnast konteksti ja asjaolu, et kaebajad ei kurtnud siseriiklike ametivõimude tegevusetuse üle, vaid tõstasid küsimuse nende keeldumisest tunnustada välisriigis juba kindlaks tehtud vanema ja lapse vahelist suhet – asjakohaseks analüüsida avaldust pigem negatiivsete kohustuste seisukohast, mitte riigipoolse positiivse kohustuse täitmata jätmisena.

(b) Kas avaldajate õigust perekonnelu austamisele rikuti?

Kuigi kaebajad olid nentunud mitmeid võimalikke perekonneluga seotud raskusi, millega nad võiksid kokku puutuda, kui nad asuksid elama Poola, ei viidanud nad ühelegi tegelikule takistusele või praktilisele raskusele, mida kõnealune keeldumine oleks põhjustanud. Seetõttu ei suutnud kaebajad tõendada, et neil oleks takistatud oma perekonnelu austamise õiguse nautimist Poolas. Võttes arvesse asjaolu, et pere elas Ühendkuningriigis ega omanud konkreetseid plaane Poola elama asumiseks, ei ületanud praktilised raskused, millega kaebajad võiksid oma perekonnelus kokku puutuda, artikli 8 järgimiseks nõutavaid piire.

Järeldus: rikkumist ei toimunud (viis häält kahe vastu).

(c) Kaebajate õigus eraelu austamisele

(i) Esimene Kaebaja – esimese ja teise kaebaja vahelist vanema ja lapse suhet oli sünnist saati tunnustatud Ühendkuningriigis, kus pere elas, ning selle suhte jätkamisele ei olnud mingeid takistusi. Seetõttu ei avaldanud tehtud otsused mõju esimese kaebaja õigusele eraelu austamisele ning seda õigust ei rikutud.

Järeldus: rikkumist ei toimunud (üksmeelselt).

(ii) Teine kaebaja – Poola ametivõimude keeldumine teise kaebaja välisriigi sünnitunnistuse registreerimisest põhjustas sedavõrd suure õigusliku ebakindluse, et see kujutas endast sekkumist tema artiklist 8 tulenevatesse õigustesse. Sellel sekkumisel oli alus Poola õiguses ja seega oli see „kooskõlas seadusega“.

Kohus nõustus, et menetlusega taotleti õiguspärast eesmärki kaitsta „teiste isikute õigusi ja vabadusi“.

Asjakohased otsused avaldasid selgelt mõju teise kaebaja isiklikule identiteedile. Pere elas Ühendkuningriigis, kus nende õiguslikku suhet tunnustati. Esimene kaebaja ja tema partner olid mõlemad Poola kodanikud. Teine kaebaja tundis end poolakana, rääkis poola keelt ning pere rääkis kodus poola keelt. Samuti veetis pere olulise osa ajast Poolas. Sidemete säilitamine Poolaga oli seega teise kaebaja sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi jaoks oluline. EIK on juba korduvalt leidnud, et eraelu austamine nõuab, et igaühel peaks olema võimalik kindlaks teha oma isikuandmed, mis hõlmavad ka õiguslikku vanema ja lapse vahelist suhet. Asjaolu, et teisel kaebajal ei olnud võimalik oma välisriigi sünnitunnistust registreerida ning sellest tulenevalt ei saanud ta Poola isikut tõendavaid dokumente, mis kajastaksid tema suhet vanematega ja kinnitaksid tema staatust Poola kodanikuna, asetaski ta õigusliku ebakindluse olukorda ja muutis tema seisundi Poolas ebakindlaks.

Ametivõimud ei olnud sisuliselt analüüsinud lapse parimaid huve ega sünnitunnistuse registreerimisest keeldumisest tulenevaid tagajärgi. Need parimad huvid hõlmasid muu hulgas lapse eest vastutavate isikute õiguslikku tuvastamist. Lisaks on riigi kaalutusõigus piiratud, kui kaalul on isiku identiteedi eriti oluline osa, nagu see on õigusliku vanema ja lapse vahelise suhte puhul, eriti kui tegemist on alaealisega. Ametivõimud viitasid ulatuslikult avalikule korrale ja järeldasid, et lahtrisse „isa“ ei ole võimalik märkida naise eesnime. Samal ajal oli teine kaebaja omandanud Poola kodakondsuse sünniga seaduse alusel, kuid Poola isikut tõendavate dokumentide väljastamine oli seatud sõltuvusse välisriigi sünnitunnistuse eelnevast ümberkirjutamisest. Ainult pere hilisem suutlikkus tõendada lapse Briti kodakondsust hoidis ära tema sattumise olukorda, mis on faktiliselt võrdväärne olukorraga, kus isikul puudub kodakondsus..

Kõigil eeltoodud põhjustel on võimatus registreerida välisriigi sünnitunnistust, millele on märgitud lapse sünnitanud ema nimi, vastuolus lapse parimate huvidega ning kujutab endast proportsioonitult sekkumist teise avaldaja õigusesse eraelu austamisele. Sellele järeldusele jõudmisel omistas EIK erilist kaalu asjaolule, et kõnealused otsused mõjutasid teise kaebaja identiteedi ja perekonnaseisu põhilist aspekti, asetades ta seeläbi õigusliku ebakindluse olukorda.

EIK märkis, et kuigi traditsioonilise pere toetamine ja soodustamine on iseenesest õiguspärane, on perekonna mõiste paratamatult arenev, nagu näitavad muutused, mis on toimunud pärast konventsiooni vastuvõtmist. Sellega seoses ei tohiks traditsioonilisel viisil moodustatud perede kaitsmine seada kahtluse alla vajadust kaitsta samasooliste paaride lapsi. Lapse huvid ei saa sõltuda üksnes tema vanemate seksuaalsest sättumusest. Sellest tuleneb, et lapse õiguslik seisund tuleb tagada sõltumata perestruktuurist, kuhu ta sündis.

Eeltoodut arvesse võttes ei omistanud vastustajariik piisavalt kaalu lapse parimatele huvidele ning Poola õiguses puudus tõhus mehhanism vanema ja lapse vahelise suhte tunnustamiseks – seda hoolimata asjaolust, et esimene kaebaja on teise kaebaja bioloogiline vanem – ning laps jäeti pikaajalise ebakindluse olukorda ilma juurdepääsuta Poola isikut tõendavatele dokumentidele.

Järeldus: rikkumine (viis häält kahe vastu).

Artikkel 14 koostoimes artikliga 8

Kohus nõustus, et kaebajad olid piisavalt sarnases olukorras naisega, kes soovis Poolas registreerida oma lapse välisriigi sünnitunnistust, kus tema ise oli märgitud emaks ja tema erisooline partner isaks. Ametivõimude otsused põhinesid sõnaselgelt esimese kaebaja seksuaalse sättumusega seotud kaalutlustel. Sellest tulenevalt esines sel alusel erinev kohtlemine. Võttes arvesse artikli 8 osas esitatud põhjendusi, ei rikutud artiklit 14 koostoimes artikliga 8 esimese ja teise kaebaja õiguse osas perekonnaelu austamisele (neli häält kolme vastu). Kohus leidis samuti, et artiklit 14 koostoimes artikliga 8 ei rikutud esimese kaebaja õiguse osas eraelu austamisele (kuus häält ühe vastu).

Mis puudutab teise kaebaja kaebust diskrimineerimise kohta seoses tema eraeluga, siis sünnitunnistuse registreerimisest keeldumisel olid ametivõimud teinud vahet üksnes või otsustavalt kaalutlustel, mis puudutasid tema sündimist samasoolisesse peresse ja tema vanemate seksuaalset sättumust – see on eristamine, mis ei ole konventsiooni kohaselt vastuvõetav. Sellest tulenevalt leidis aset artikli 14 rikkumine koostoimes artikliga 8 selles osas (neli häält kolme vastu).

Artikkel 41

EIK leidis, et Poola peab teisele kaebajale maksma mittevaralise kahju hüvitamiseks 5000 eurot.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)